

boogschutter". De teenen omkrampen de rots, dijen en beenen vormen een veerkrachtig gewelf waaraan het bovenlijf een verdubbelde kracht ontleent; het is minder de verticale boog dan de bezonnen spanning van het gespierde lichaam, dan de op één doel gerichte aandacht van den spitsen kop met het achteruitwijkende voorhoofd, die voelen laat hoe de pijl het verafgelegen doel in het hart treffen zal. Dit beeld uit 1909 vestigde den roem van Bourdelle. Als men het beschouwt in den samenhang van zijn geheele werk, erkent men hoe het aan een kruispunt van zijn ontwikkeling stond. Van deze volmaaktheid af was alleen nog ontwikkeling mogelijk in den zin der geestelijke verdieping. De kunstenaar beheerschte volledig de kracht om elke uiterlijke verschijning in steen weer te geven, en dit was, bij voortaan naar binnen gericht zoeken om ook den geest te laten meespreken, blijvend bezit. Nooit zou hij zich verliezen in schematiseeren van een afgetrokken gedachte. Het vleesch zou vleesch blijven, maar meer en meer doordrenkt van den geest. Zelfs de ornamentatie, speelsch en grillig, waarvoor wij den lust ontwaren in den „Kleinen Faun met de Geit" (1908), mag hij zich verder veroorloven, omdat spel en ernst, pantheïsme en mystiek, de wisselende uitingen zijn van het zelfde, zich naar buiten en naar binnen openbarende leven.

Deze dubbele drang verleent ook aan zijn bustes een meer dan individueele beteekenis. Wij zagen de schetsen voor den kop van Anatole France, waarop mathematisch de afmetingen en de verhoudingen in cijfers zijn aangeduid. Want aan de basis van Bourdelle's werk ligt steeds het volleerde werkmanschap tot grondslag. Maar de intellectualiteit van het model is niet meer in getallen te vatten noch door bloote vakkennis weer te geven. Opdat de ziel uit den kop spreken zou mag het toeval niet meester gelaten worden, doch de verbeelders moet als intellect tegen zijn model zijn opgewassen. Zoo slechts kan een herschepping tot stand komen, die geen nabootsing meer is. Een galerij van de borstbeelden en portretten die Bourdelle boetseerde zou een machtig raccourci vormen van het geestelijk leven rond den aanvang van de twintigste eeuw, een getuigenis van deze periode voor de komende geslachten. Uit de afwisseling in afmetingen en faktuur groeit bij nader doordringen een synthese: Bourdelle die zijn tijd in oogenschouw neemt. Wij vermelden slechts zijn Rodin; Dr. Koeberlé, den Straatsburgschen chirurg; den Engelschen anthropologist Sir James G. Frazer; de dichters Jean Moreas en de twee Corbière's.

Vrijer nog kon Bourdelle zich in volle overgave meten aan Beethoven. Rusteloos vervolgde hij zijn eigen droom met dit machtige genie voor oogen. Het werd een heerlijke reeks van koppen, de eene smartelijk, de andere verlicht; de eene als een gebed, de andere als een noodkreet: alle als een storm, ingetoomd of losgevierd. De smartelijke inspanning ligt